

MORMÎNTUL NEOLITIC DESCOPERIT LA SĂCUENI

DE

EUG. COMȘA ȘI Z. NANASI

La circa 4 km nord-vest de comuna Săcueni (jud. Bihor), în bazinul Er-ului, se află o dună de nisip de formă neregulată, aplatizată în partea de vest, cunoscută sub denumirea de „Horo”. Datorită exploatării nisipului, o mare parte din întinderea ei a fost răvășită.

Diversele materiale arheologice scoase la iveală în timpul extragerii nisipului au atras atenția cercetătorilor. Drept urmare, în 1965 au fost efectuate sondaje ¹, cu care prilej, a fost descoperit un mormînt neolitic (fig. 1). Scheletul orientat est-vest se afla la 0,85 m adîncime față de nivelul actual al solului, era în poziție chircită, pe partea dreaptă, pe un fel de „pat” de fragmente ceramice din vase mari.

Calota craniană s-a găsit spartă în bucăți. Brațele au fost îndoite din cot și așezate cu palmele în dreptul feței. Picioarele cu chircire accentuată aveau femurele aproape în unghi drept față de coloana vertebrală, iar tibiele au fost aproape paralele cu femurele.

Lîngă schelet s-au descoperit două obiecte: un vas de lut ars (așezat în spațiul dintre cotul drept și genunchi) și o așchie de obsidiană (găsită lîngă bazin). În groapa mormîntului se aflau mai multe oase de bovine, dintre care o coastă s-a găsit la picioarele scheletului.

Pe oasele scheletului s-au găsit cioburi mari, ca pentru a-l înveli.

Pentru datarea mormîntului ne vom folosi de vasul găsit lîngă schelet. Este un pahar (fig. 2) cu pereții arcuiți (dimensiuni: 0,103 m înălțime, 0,128 m diametrul gurii și 0,05 m diametrul fundului). Vasul are suprafața lustruită, de culoare cafenie deschisă, pregătită anume pentru decorul pictat, realizat cu culoare brună. Suprafața exterioară a vasului a fost împărțită în patru zone, prin cîte o bandă verticală de cîte cinci linii paralele (unele cam neregulate). Decorul pictat, care s-a păstrat numai pe trei din cele patru zone, este alcătuit numai din grupuri mari de linii subțiri, oblice, paralele. În cuprinsul a două zone, liniile formează,

---

¹ La săpături au participat: I. Ordentlich de la Muzeul județean Bihor și Zoltan Nanasi de la Muzeul comunal Săcueni. Lucrările s-au efectuat cu fondurile Muzeului județean Bihor.

pe anumite porțiuni, rețele. Pe alocuri, mai ales într-una din zone, parte din linii par a fi șterse anume, încă din vechime, atunci când se realiza decorul vasului, cu intenția de a se face nu o rețea, ci divizarea pe verticală a zonei cu decor pictat în vederea obținerii a două suprafețe ală-

Fig. 1. — Mormîntul de la Săcueni.

turate din linii oblice, paralele, în „căpriori”. Decorul pictat s-a făcut înainte de ardere.

Pornind de la caracteristicile vasului, vom încerca încadrarea cronologică a mormîntului de la Săcueni.

În nord-vestul țării noastre, ca și în regiunea învecinată din nord-estul R. P. Ungare, ceramica pictată este specifică numai perioadei corespunzătoare neoliticului timpuriu și mijlociu, respectiv culturilor Criș = = Körös și Ciumești=Cultura ceramicii liniare a Alföldului. În cazul descoperirii analizate nu poate fi vorba de cultura Criș, întrucît pasta, forma vasului și culoarea folosită sînt cu totul deosebite. Mormîntul de la Săcueni aparține culturii Ciumești. Această cultură a avut o evoluție îndelungată de-a lungul mai multor faze, caracterizate prin existența, pe lângă ceramica cu decor „liniar”, trasat sau incizat (specifică pentru fiecare fază), și a unei categorii de vase cu decor pictat. Din această ultimă categorie la noi s-au publicat puține fragmente ceramice², majoritatea fiind inedite. Din cauza lipsei unei documentări mai bogate sîntem nevoiți să ținem seama în comparația noastră, deci în atribuirea culturală mai precisă a mormîntului, de descoperirile făcute de specialiștii maghiari, în regiunile învecinate. Vase avînd forma apropiată (tot pahare), cu

² Eugen Comșa, *К вопросу о периодизации неолитических культур на северо-западе Румынской Народной Республики*, în *Dacia*, N.S., VII, 1963, p. 481—484.

decor similar (suprafața împărțită în zone verticale), sînt specifice celei de-a doua părți (care încă nu are o denumire precisă) din evoluția culturii ceramicii liniare a Alföldului ³, respectiv unei faze evoluată a culturii Ciumești.

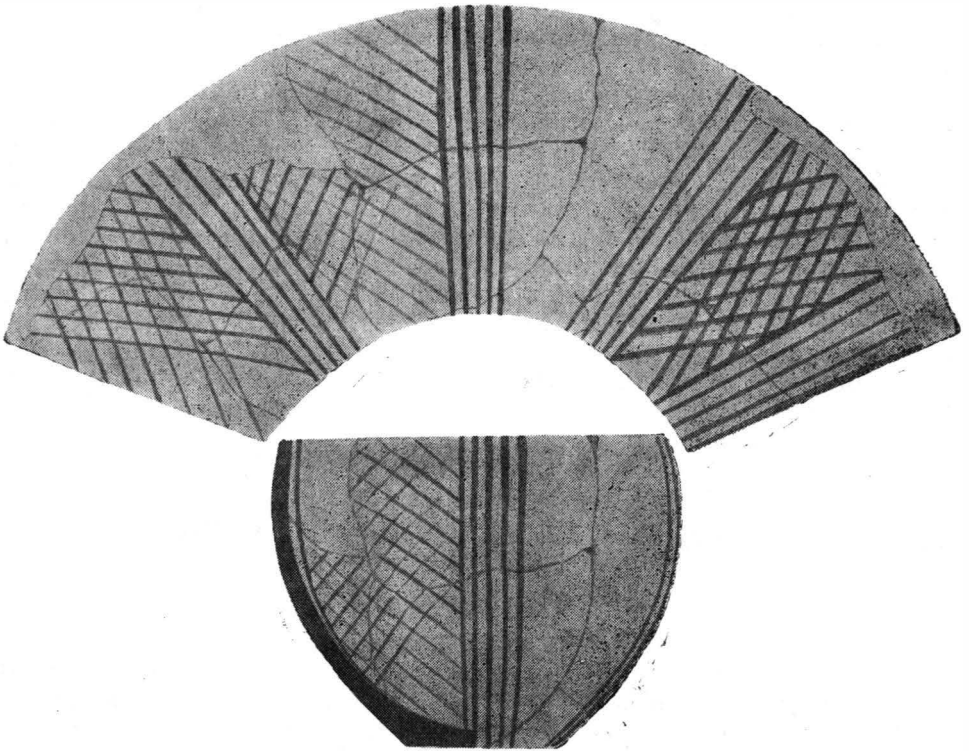

Fig. 2. — Vasul cu decor pictat descoperit lângă schelet.

Prin urmare, în stadiul actual al cercetărilor, se poate spune că mormîntul de la Săcueni aparține unei faze evoluată a culturii Ciumești. Datele obținute dovedesc că purtătorii culturii din faza dată au practicat ritul înhumației, în poziție chircită (în cazul analizat, pe partea dreaptă), cu orientarea est-vest. Obiectele găsite în groapa mormîntului oglindesc credința în viața de apoi, în care scop, în groapă se puneau vase (probabil cu mâncare), unelte și eventuale hălci de carne (din care s-au păstrat doar oasele).

Pînă în prezent acesta este primul mormînt cunoscut la noi în cuprinsul ariei de răspîndire a culturii Ciumești. Trebuie să precizăm că mormîntul se află într-o zonă periferică, la limita estică (cunoscută pînă acum) a arealului culturii amintite ⁴.

³ Informație de la János Makkay, căruia îi mulțumim și pe această cale.

⁴ Eugen Comșa, *Quelques problèmes concernant la civilisation de Ciumești*, în *Acta Arch. Carpathica*, 1971 (sub tipar).

Despre mormintele similare ale comunităților contemporane înrudite, din restul ariei de răspândire, se știe că purtătorii culturii încă nu ajunseseră să organizeze necropole, ci obișnuiau (ca și în cazul altor culturi) să înmormînteze pe cei decedați, izolați, în cuprinsul așezărilor, fără vreo ordine anumită, dar în vecinătatea locuințelor. În diverse morminte, ca și în cel studiat de noi, s-a depus în vechime cîte un vas sau cîte două ⁵. Aceste caracteristici ale ritului funerar sînt, după cum rezultă, și din expunerea noastră, specifice și mormîntului studiat.

Dacă încercăm să încadrăm mormîntul în ansamblul complexelor de caracter funerar de pe tot întinsul țării noastre, constatăm că scheletul de la Săcueni, prin poziția sa, face parte, ca și majoritatea celor din aceeași perioadă de la noi, din vasta arie a înmormîntărilor în poziție chircită. Descoperirile cele mai apropiate în timp, tot cu schelete în poziție chircită, sînt cele de la Dudeștii Vechi ⁶ (= Beșenova Veche) și de la Gura Baciului ⁷, aparținînd culturii Criș. Semnalăm că și la unele schelete ale culturii Criș, deci apropiate în timp cu mormîntul descris, s-a observat că erau acoperite cu cioburi de vase mari, ca și scheletul de la Săcueni ⁸.

Mormîntul descoperit la Săcueni contribuie deci la lămurirea unor probleme referitoare la riturile funerare ale comunităților neolitice din nord-vestul României.

LE TOMBEAU NÉOLITHIQUE DE SĂCUENI

RÉSUMÉ

A Săcueni, au lieu-dit «Horo» a été découvert un tombeau de l'époque néolithique. Le squelette se trouvait dans la position accroupie (fig. 1). À côté du squelette il y avait un vase à décor peint (fig. 2) et un éclat d'obsidienne. Le tombeau appartient à la fin de la civilisation Ciumești.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Le tombeau de Săcueni.

Fig. 2. — Le vase à décor peint, découvert près du squelette.

⁵ Korek Jozsef, *The Neolithic Burial-finds at Vadna*, in *A Herman Ottó Múzeum évkönyve*, 1957, Miskolc, 1957, p. 14—25.

⁶ Nagy Gyula, *Az Óbessenyői őstelep*, in *AÉ*, XXXI, 1911, Budapesta, p. 161—162; Eugen Comșa, *Contribuții cu privire la riturile funerare din epoca neolitică de pe teritoriul țării noastre*, in *Omagiul lui Constantin Daicoviciu, cu prilejul împlinirii a 60 de ani*, București, 1960, p. 84.

⁷ N. Vlása și Atila Palkó, *Un mormînt de înmormîntare aparținînd culturii Criș timpurii din Transilvania*, in *Apulum*, V, 1965, p. 13—17.

⁸ Eugen Comșa, *op. cit.*, p. 85 (Valea Lupului), p. 85—86 (Let).